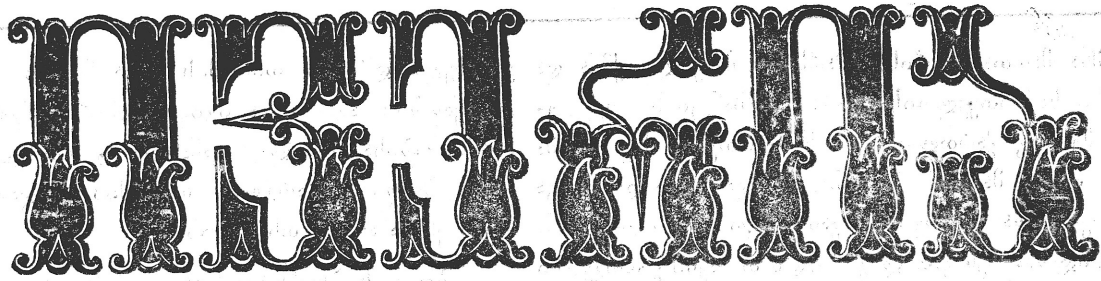

წელიწადი
პირველი

28 აპრილს
1877 წ.

საზოლიტიკო და სალიტერატურო გაზეთი.

გამოდის ხუთშაბათობით

ხელის მოწერა: ტფილისს, ჟივერისა რედაქციაში, მოსწონდის ქუჩაზე, შიოკვის სასაღების ზემოდ. № 5 ქუთაისს, ანტონ ლორთქიფანიძის ბიბლიოთეკაში.

„ჟივერისა“ ფასი 1877 წელს.

ათის თვისა, ეკუთვნით და ეკუთვნის... 6 მან. —

თითო ნომერი . . . . . — 15 კაპ.

თუ საჭიროება მოითხოვს, რედაქცია გაასწორებს და შე-
მოკლებს დასაბუჯდომ გამოცხადებულ წერილებს.

განცხადება მიიღება ქართულსა და რუსულს ენაზე.

საძიებელი: I. ოსმალოს საქართველო. — II. საქართველოს მატანიე. — III. თ. ალექსანდრე ჭავჭავაძის ლექსნი. — IV. ოძის ამბები. — V. საზოლიტიკო მიმოხილვა. — VI. რა მიზეზია სერბიის დამარცხებისა? — VII. ჩვენის ისტორიის მასალა. — VIII. გლეხის ნაამბობი, სტენა 3 და 4, თ. რ. ერისთავისა. — IX განცხადება.

ოსმალოს საქართველო

ყოველი ერთი თვისის ისტორიით სულდგმულაბს. იგია საგანსე, საცა ერთი ზოულაბს თვისის სულის დონეს, თვისის გულის ბეგრას, თვის სხეობითს და გონებითს აღმტეულებას, თვის ვინაობას, თვის თვითუბას. ჩვენის თვითით, არც ერთობა ენისა, არც ერთობა საწმუნებებისა და გვარტომობისა ისე არ შემსწავლებს სოღმე ადამიანს ერთმანეთთან, როგორც ერთობა ისტორიისა. ერთი ერთის ღვაწლის დამდები, ერთის ისტორიულს უღელში ბეული, ერთად მეზობლი, ერთსა და იმავე ტირასს და ღსინში გამოტარებული ერთსულაობით, ერთგულაობით ძლიერია. თუნდ დროთა ბრუნვას ერთი განუეოს, დაერღვიოს, მაგრამ მანინ რღვეულთა შორის იღუმალი შემსწავლულება, იღუმალი მიმსიღველობა იმოდენად სუფევს, რომ სამყოფია სოღმე ერთი რაიმე შემთხვევა, რათა იფეთქოს, იჭყოს დამინებულმა ისტორიამ და ერთსულაობამ, ერთგულაობამ თვისი ძლიერი ფრთა გაშალოს. ამ დღეში ვართ დღეს ჩვენსა და ოსმალითის საქართველო.

„ჟივერისა“ წარსულ ნომერში მოხსენებულს ნაწილებს ოსმალოს საქართველოისას დიდი პატივ-საცემი და სასჯლოკანი ღვაწლი მიუძღვის ჩვენის ერის ისტორიაში, დიდი შრომა გაუწევია, დიდი მსხვერპლი მოუტანია, მრავალი სისხლი დაუნთხვია ჩვენთან ერთად საქართვე-

ლოს ერის თვით-არსებობისათვის. გარდა იმისა რომ ჩვენ ვართ ერთის სისხლისა და ხორცისანი, ერთისა და იმავე ენით მოლაპარაკენი, ერთი ისტორიატა გვქონია. ოდეს ბიზანტია, სპარსეთი და ოსმალო ამ ჩვენს მშვენიერს ქვეყნას ქტანებოდნენ და ურთიერთს ეცილებოდნენ, მაშინ ის საქართველოს ნაწილი, რომელიც დღეს ოსმალოს სულმა, მედგრად იბრძოდა ჩვენის საწმუნებობის, განათლების, ერთ მოაზრობის დადგინებისათვის და მათდა და ჩვენთა სასახლოდ ძლიერთა მისიღ იქმნა.

საკვირველს მედიდურს სახასიაობას წარმოვიდგენს იგი საქართველოს ისტორიაში. როდესაც საქართველო დაუფთღ იყო წარად სამთავრობათ და ერთი ნაწილი სპარსეთის გავლენის ქვეშ იმყოფებოდა, მეორე ჯერ ბიზანტიისა და მერმე ოსმალოს ზედ მოქმედების ქვეშ, ზემო-ქართლი, რომელსაც ესლა ოსმალოს საქართველოს გუწოდებოთ, ხან ერთს ნაწილს მიემსროდა, ხან მეორეს და თვისის მომსრეობით განაძლიერებდა ქართველებს თვით-არსებობის დასაცველად. მაშინ თითქმის მარტომას ვჭირა თავისუფალი დროშა ქართველთა ერთობისა.

ზირველად ქრისტიანობამ იქ, სამცხე-ჯავახეთში მოივიდა ფანი ანდრია მოციქულის მოძღვრებითა, მაშინ როდესაც ქართლ-კახეთში ჯერ ვიდევ კერპო-მსახურება სუფევდა. ქრისტეს აქედ ზირველს საუგუნეში ადერკი მეფეს (60 წ.) უნდოდა კერპო-თაყვანების საწმუნებება მოვიგინა და ამისათვის საშინელი ბრძოლა აუტანს სამცხე-ჯავახეთს, მაგრამ სამცხე-ჯავახეთში ქრისტიანობა ანამც თუ მოისპო, ზირ იქით უფრო გავრცელდა და დამკვიდრდა ჯერ ისევ წმინდა ნინოს მოსვლაძე.

როდესაც ბიზანტიის და სპარსეთის შუა ასტედა შეხანიშნავი ბრძოლა „დაზივის“ თაობაზედ, მაშინ ესდანი-ღელი ოსმალოს საქართველო დიდ საისტორიო ანაბრე-

ზათ შეიქმნა მათა შორის. სპარსეთი ძველად იქმნა და იგი ნაწილი საქართველოსა დაჩხა ბიზანტიის უფლებების ქვეშ. შემდეგ ქართლ-კახეთთან შეერთების სურვილმა აღმოჩინა თავი, მაგრამ ბიზანტიამ დაუშალა და მისცა მხოლოდ უფლება ქართველი კათალიკოსი იყოლიონ, რათა დასსდებოდნენ კათალიკოსად ნათესავნი ქართველნი და არა ბერძენნი და აქედან უაღრესობა ყოველთა ეკლესიათა და მღვდელთ-მთავართა ზედა.“ ეს მოხდა 586 წ. ქრისტ. შობ. ამ გვარად მთელის საქართველოს ერთობის წადილს ცოტად თუ ბერად კმაყოფილება მიეცა სულიერად მანინ, თუ არ სორცილად. მეექვსე საუკუნის დასასრულს კლარჯეთის და კავკასიის მთავარი გუბრ-გურბატ-შალატი, ბაგრატიონის გვარის კაცი, ბიზანტიის შემწეობით შეიქმნა მეფეთ ქართლ-კახეთისა და ამ გვარად დიდი ნაწილი საქართველოსი შეერთდა საქართველოსეუ კლანდელის ოსმალის საქართველოს შემწეობითა. თუმცა ამის შემდეგ ისეკ დაირღვა საქართველო ნაწილებად, მაგრამ არდანიუის ბაგრატიონთა გვარი განმდიერდა და ამას მოჰყვა მთელის საქართველოსათვის ნაყოფიერი და საკეთილად შედეგი.

როდესაც არაბები საქართველოში შემოვიდნენ და მჭამდიანობის გავრცელებას ცდილობდნენ, ესლანდელი ოსმალეთის საქართველო ქრისტიანობისათვის იღვწოდა ბაგრატიონების მეთაურობითა და წინამძღოლმელობითა. ესლანდ დარჩენილ მრავალი დიდ-მშენებელნი, თლილის ქვით ამოყვანილი და მხატრობით შემუშავი ეკლესიები, იმ დროს აღშენებული. იმავე დროს სამცხე-კლარჯეთის ქართველნი მიდიოდნენ საბერძნეთს სწავლას მისაღებად, ნასწავლნი მოდიოდნენ უკანვე და ჭებენდნენ სწავლას საქართველოს ხალხთა შორის, იმ დროს, როდესაც ტფილისსა და გარემო ადგილებში არაბები მჭამდიანობის გავრცელებას მტრადიხებდნენ თავის არაბულის წიგნების შეშავლობითა, სამცხე-კლარჯეთის ქართველნი სამღთო და საერო წიგნებს ქრისტიანობისა წსთარგმნიდნენ და ქრისტიანობის განმტკიცებისათვის აწესებდნენ მონასტრებსა; რომლებშიაც უმაწვილებისათვის სასწავლებლო მართავდნენ.

უწარსინებულენი მამანი, სამღთო საერო თხზულებათა მთარგმნელნი, სასულიერანი მწერალნი ჩვენნი ესლანდელის ოსმალის საქართველოს შვილნი და მცხოვრებნი იყვნენ. ჩვენი სასიქადულო ჯგუფისკის ტუარსანის, მთაველი შოთა რუსთველი იმ მხრის კაცი იყო. რუსთავის დაბა, რომელსაც თვის სამშობლოდ იხსენიებს რუსთაველი, სამცხე საათაბაგოშია. ჩვენი ყოფილი ცხოვრება იქ აღუვაკებულია, ჩვენს სიცოცხლეს იქ უჭქეფინია, ჩვენის სულის ძლიერებას იქ აღუმატავს თვისი სახელ-

გათმული დროშა. თითქმის იგია ჩვენის სულის აღმტებულების აკვანი და იგივეა სამარტე ჩვენის ყოფილის ადამიანობისა. სწავლა, განათლება, მამულისათვის თავგამეტებული სიყვარული თითქმის იქილამ ეფინებდა ჩვენს ქვეყანასა ერთს დროს.

ბოლოს ბაგრატიონთა გვარის კაცი მეფე ბაგრატ III განმდიერდა იმოდენად, რომ 1014 წ. შეკრთა სრულიად საქართველო და ჩვენი ქვეყნა შეიქმნა ძლიერ და სასულიერან. ესლანდელმა ოსმალის საქართველოდ ამ შეერთებისათვის დიდი ღვაწლი დასდო ჩვენს ქვეყანასა, დიდი სისხლი დაანთხია, დიდი ქველობა გასწია.

თამარ მეფის შემდეგ, ესე იგი, მას ყამს, როდესაც ჩვენის ქვეყნის ერთობა დაირღვა, ესლანდელს ოსმალეთის საქართველოში მიღობულობდა სამცხის ათაბაგი, რომელიც ახალციხეში მკვიდრობდა და იგი ადგილი წოდებულ იყო სამცხე-საათაბაგოთ. ბიზანტიის იმპერიის დაზერობის შემდეგ ოსმალებმა მრავალი ჭირი მიამყენს სამცხე-საათაბაგოსა, რომლის დაზერობასაც ძლიერ ეტანებოდნენ,—და ამისათვის ქრისტიანობის აღმოფხვრუნდოდათ. მაგრამ 1625 წლამდე სამცხე საათაბაგოს მთავრებს მტკიცედ ეზერით ქრისტიანობა და ყოველთვის თავგაწირულობით, თავდადებით ებრძოდნენ ოსმალთასე. რომ ოსმალებმა ვერა დააკეს რა ვერც საწმუნობასა, ვერც ქართველობის გვარტომობასა, თუმცა მრავალი მსხვერპლი კი შეაწირვინეს. 1625 წ. ბექამ ოწმალთა თვისი მძის წული, უყანასკნელი ათაბაგი მანუხარ, გადუღვა ქრისტიანობას, ქართველობას, მიიღო ორ თულიანი ფაშობა ოსმალეთისაგან სამცხე-საათაბაგოში და სახელად დაირქვა საფარ-ფაშა. ამის გამო ბეჭნი თავად აზნაურნი და გლეხნი გადმოიხვეწნენ ქართლს, ზოგიერთებს იქ დაჩხენილთა მიაღებინეს მჭამდიანობა ზოგს ძლადატანებით, ზოგს მოტუეებით და მცდურებათა; სამღვდელნი და კონსკოლარნი მისწვებეს, საუდრები დასარტვეს და ყოველი სამღთო-საერო წიგნები ტეცტელს მიჭსტეს. ჩვენი მოძე ქრისტიანი ხალხი დაჩხა უწინამძღვროდ, უმომღვროდ, უეკვლისოდ და სასო წარკვთილი, მწარედ დაჩაგრული, უწელოდ დეწნული და განადგურებული ნელ-ნელად მიეცა მჭამდიანობასა.

დღესაც იცინ იქაურმა ქართველებმა რომ ზოგის დედა, მამა, შაშა ჯერ კიდევ მათს სსოვნაში ქრისტიანები ყოფილან. ამობენ, რომ იქ ზოგიერთი დღესაც იღუმაღად აღიარებს ქრისტიანობასა, რომ დღესაც ათის თუ თორმეტის წლის უმაწვილები საჩვენოში გადმოტყუათო მოსანათლავათ, ზოგი ჩვენებურათ ჯვარსაც იწერს ოსმალეების იღუმაღად თურძე.

ეგრედ, — მძლავრობამ, მუსთლობამ, ღალატმა, შავით მოხილმა საქართველოს ბედმა განგვაშორა ჩვენ ძმები, ერთად სისხლის მღვრელნი, ერთად ღვაწლის დამღებნი, ერთად ტანჯულნი და ერთად მოღბინენი. დიდმა ღვაწლმა ბავრტ მქსამისამ, დავით აღმაშენებლისამ, თამარ-დედოფლისამ უჭმად ჩაუარა ამოდენად ტანჯულს, ბედისგან დევნულს, ერთობისათვის და ქრისტიანობისათვის სისხლდანთხულებს საქართველოს. სარწმუნოების სხვა და სხვაობა ჩვენ არ გვაშინებს. ქართველმა, თავისის სარწმუნოებისათვის ჯვარ-ცემულმა იცის ჰატივი სხვის სარწმუნოებისაც. ამიტომაც ჩვენს ისტორიაში არ არის მაგალითი, რომ ქართველს სურვილიყოს ოდესმე სხვისა სარწმუნოების დანჯვრება და დევნა. სამეხნე, ებრაელნი, თვით მაჭმადიანნიც ჩვენ შორის მცხოვრებნი, ამაში ჩვენ ვერაფერს ვერ წავკავებდებენ. სხვა ქვეყნებში სარწმუნოებისათვის დევნულნი და ჩაგრულნი აქ ჩვენში ჰყოფილბდნენ მშვიდობის მყოფელს სავანესა და სინიღისის თავისუფლებასა.

არ გვაშინებს, მეტი, ჩვენ ის გარემოება, რომ ჩვენს ძმებს, ოსმალებს საქართველოში მცხოვრებთა, დღეს მაჭმადიანის სარწმუნოება უჭირავთ, ოდენად მოვიდეს კვლავ ის ბედნიერი დღე, რომ ჩვენ ერთმანეთს კიდევ შევუერთდეთ, ერთმანეთი ვიძმეთ და ქართველი, ჩვენდა სასაქადულოდ, კვლავ დაუმტკიცებს ქვეყანასა, რომ იგი არ ერისს ადამიანის სინიღისს და დიდის ხნის განშორებულს ძმას ძმურადვე შეითვისებს, თვის ჰატიოხანს და ღმობიერს გულზედ ძმას ძმურადვე მიიყრდენს, თვალში სინაზულის ცრემლ-მოკრული ქართველი. და თუ ამისათვის საჭიროა, რომ სინაზულის ცრემლის უწინააღმდეგ ჩვენი სისხლი დაიღვაროს, ნუ თუ ქართველი უკუ-დრეკება და თავს არ შესწირავს ძმას, წინათვისაც ორიათასი წელიწადი თავი უწინავთ ჩვენთა დიდებულთა მამა-პაპათა....

საქართველოს მატრიანე

— დუშეთის მარჯა, როგორც მოგვსენებთ, განზიდულია მცხეთიდან, მთებს იქით, ღალატადე თითქმის ასს სამოც კურსტის სიგრძეზედ, და მთელს ამ სიგრძეზედ მოდის დიდი სახელმწიფო გზა, რომელიც ერთად ერთი ხმელეთის გზაა რუსეთისა და ამიერ კავკასიის შორის. ამისგამო დუშეთის მარჯის ხალხი დიდ-ძალს ურმის ბეგრას ეწევა ხოლმე ყოველ წლივ ჯარებისა, ტუსადებისა და სხვა და სხვა კამანდების გადაყვან-გადმოყვანაში. ეგ ბეგრას ჩვეულებრივ დროსაც მეტად უმწიფრება ამ მარჯის ხალხსა და აბა წარმოიდგინეთ რამოდენად სამიმო იქნებოდა ეგ წყა ომის სმარად შარშან, 8-ს ნოემბრიდან, ამოდენა

ჯარი დაიძრა რუსეთიდან ამიერ კავკასიაში მოსასვლელად. შარშან რვას ნოემბრიდან წელს თებერვლის დამდეგამდე, თითქმის სამოცდა ათი ათასი ჯარი გადამოვიდა. ამბობენ, დღეში ორასი ურემი გამოდიოდა. დღესაც ჯარის მოდენა არ შეწყვეტილა და ამის გამო დღესაც ამ მარჯის ხალხი ბეგრასს. თუძვა ეს ასეა, მაგრამ ადგილობრივ ინჟინერებს მოუწადინათ, რომ ამ ხალხსა კიდევ სხვა ბეგრაც გააწვიონ.

საქმე იმაშია, რომ მთებზედ ზამთარში თოვლის გამო გზა შეიკვრის ხოლმე. უწინ გზის საკეთებლად დუშეთის მარჯში ბატალიონი იდგა. ბოლოს მთავრობამ უკეთესად ჰსცნა გზის კეთება ნარდად მიეცა გერმანიის ბირთათვის და ბატალიონი მოშალა. ამის გამო მთების ჩრდილოდ მხარე ნარდად მიეცა, ამბობენ ლეიპციუს, რომელსაც უზიბოგის სადგომის (станция) სასტუმრო აქვს ადგილი და სამხრეთი მხარე დუშეთის მცხოვრებს არტემს ჰკათაროვსა, რომელიც გუდაურში ვაჭრობს. წერილით შეკრულობის ძალითა ლეიპციუს უნდა ჰქვანდეს ყოველ დღე 150 თვეობით დაჭერილი მუშა და ჰკათაროვს 100, იმ პირობით რომ თუ გზა შეიკვრის თოვლისგან ამას იმოდენა მუშა უნდა წარმოადგინონ, რამოდენასაც ადგილობრივი ინჟინერი მოითხოვს. წელს მთებზედ ისეთი დიდ-ძალი თოვლი მოვიდა და გზა ისე შეიკრა, რომ მის გასსნა მეტად გაძნელდა. ამასთანაც მარტის პირველს რიცხვებში ჩრდილოთ მხარის მუშის დაუკრამ ფესი და გაქცეულა. ამბობენ გაქცევის მიზეზი ის ყოფილა, რომ წოგისათვის დაპირებული სასუიდელი არ უძლევათ, გად ვერ გიმუშავნათ და ამის გამო სამუშაო თუელი სრულად არ უძლევათ.

გზის გამოკით ამის მაგიერ რომ შეკრულობის ძალით ნარდად ამღებთათვის მოეთხოვნათ მუშა, ახუდათ და მოუთხოვნიათ მარჯის უფროსისგან, რომელსაც ძლივ-ძლივობით ქსნის სეობადამ მოურჩებნია ორასი კაცი და გაუგზავნია. ეს ყოფილა მარტში. 8-ს აპრილს სელასლად მოსვლია ქალაქი მარჯის უფროსსა, ის ორასი კაცი დაუითხოვეთ, რადგანაც ჰური შემოგავლდა და ახლა სხვა ორასი კაცი მოგვაშველეთ, თვეში ხუთმეტ მანეთს მივცემთ, სამს გირვანქა ჰურსა და თბილს სადგომსა.

ერთი ეს უნდა ვიკითხოთ: საცა ნარდად ამღებნი არიან, რომელთაც, რასაკვირველია, თავისი ეძლევათ, იქ რატომ ამ მოხარდეთა არ ატანენ ძალს, რომ მუშა მოიყვანონ? აქ ხალხი, უმისოდაც დიდის ბეგრის მწველი, რა შუაშია? რად ჰსწერენ მარჯის უფროსს ხალხი მოკვსველეთ, მაშინ რომელსაც მოხარდებმა თვით უნდა

იყოლიონ მუშა? ევ რა არის, თუ არ ბეგარა? თუ მტრ თვეში სუთმეტს მანეთს იუფს უნიშვნენ, მაგრამ ამ დროში არც ერთი გლეხი არ წავა მთებში სამუშაოდ მაგ ფასად, თუ იმის ნებაზედ იქნება მივლილებული. რად სურთ გზის გამკეთა სწული ხალხის ძლად გამორეკა, რაღა მონადრენი ხელთა ჭყვანან? ეს წინად ფასის გადაკვეთა რად არის იმისთანა დროს, რაღა დუშეთის მახრის ხალხს არც მოცალეება აქვს სახელმწიფო ბეგარისაგან და ამისთანა სიძვირეც არის,—თუ არ იგივე ბეგარა? თუ ბეგარა არ არის, რატომ თავისუფლად არ ურიგდებიან გლეხსა ფასზედ? ამ გაჭირბუფს დროს მეტე დუშეთის მახრის კაცი, რომელიც დღე მუდამ ჯარების გადმოყვანის ბეგარის ჭანან-წვეტაშია, განა წავა მთებში სამუშაოდ დღეში ათ შაურად, თუ ძალდატანება არ იქნება? რად ჭსურთ გზის გამკეთა რომ უიმისთანა გაჭირბუფს გლეხთ ღუემას უტყუნენ? მაღლია რომ ამ უსამართლობას ჯეროვანი უწინადადება მიაქციონ და მონადრეთა მოვალეობა კისრად არ დაჭიდონ ხალხსა.

— ათონის მთაზედ *) მკლადგანვე ქართველების ღვაწლით დიდი მონასტერია აშენებული და მრავალი საგანნი. 1861 წლამდე ამ მონასტერში ქართველები უფილან, და იგი ხელთა ჭსტყვით. ამ წლის შემდეგ მონასტერი, მდიდარის ბიბლიოთეკისა და სხვა ძვირფასის ნივთისა მქონე, დაუზღუდათ ბერძენების ბერებსა და ესლა ქართველებს იქ აღარ უშვებენ თურმე, თუ მტრ ქართველი ბერები დღესაც ათონის მთაზედ რაღა რთხამდე არიან. ქართველს ბერებს უღვანით, მოუგრეკებითა ფული და ხელ ახლად უფილანთ ბერძენებისაგან უწინდელის ქართველთა მონასტრის ადგილი და მასზედ ახალი მონასტერი და საგანნი დაუდგამთ, მაგრამ აქაც ბერძენის ბერები თავისუფალის გამკეთების ნებას არ აძლევენ თურმე, ასე რომ კველსისის გუმბათის ამოყვანის ნებაც არ მიუციათ. ჩვენს ბერებს უთხოვნიან რუსეთის დესპანისათვის რსმალეთში, რომ კუთვნილი მათდამი მკელი მონასტერი ამათ დაუბრუნოს. დესპანს ღენერალ იგნატიევს უჩვენებია, რომ კველსისის მთავრობასა ჭსთხოვონ ამაში შემწეობა. ამ უამად აქ საქართველოში იმყოფება მამა ბენედიკტე ბერი ამ შემწეობის სათხოვნელად. ჩვენ შევიტეთ, რომ ათონის მთის ქართველთ ბერებს წერილები გამოუგზავნიანთ ზოგიერთ ქართველთათვის და უთხოვნიანთ შუამდგომლობა მთავრობის წინაშე.

კალად ჭსდევს ეოკელს ქართველს, ვისაც კი რაიმე გაკლენა აქვს, თავი გამოიდოს რომ ქართველებსვე დატობრუნდეს იგი მონასტერი, ჩვენის მამა შაპის ღვაწლით ნაშენი და გაბრწყინებული, ჩვენის წარსულის ცხოვრე-

ბის მრავალ-გვარად მომგონებელი, ჩვენთა უწინდელთა სახელგანთქმულთა მეტნიერთა სავანე. იმ მონასტერში ბეგრი დიდებული სახსოვარია ჩვენის გაცურის ცხოვრეობისა, ბეგრი იმისთანა ნაშთია, რომლის მეორებითაც ქართველობა სასიქადულოა ქართველთათვის. ნუ დაგვარგავთ მაგ სულიერს და ხორციელს განძსა მკელის ქართველობისას.

— ფინანსთა სამინისტროს დირექტორმა ტელეგრაფით აცნობა ტფილისის საადგილ-მამულე ბანკის მმართველობას, რომ ამას წინად წარდგენილი ცვლილება ნი წესდებისა, მინისტრს დაუბრუნებია და მხოლოდ 67 მუსლი დაუგდია შეუცვლელად.

— კალის გასწვეტად შესწავრის თაობაზედ, რომელიც „ივერიის“ 8 სოჭერში იყო მოხსენებული, ჩვენის ბანკის ზედამხედველმა კამიტეტმა გადაჭსწვეტა, რომ საზოგადო გრების დაუეთხავათ ბანკის წესდებას ნებას არ აძლევს ზედამხედველს კამიტეტს კმ შესწავრავი დანიშნოს.

— ტფილისის შემოსავალ-გასავალის სქემა, რომელიც ჩვენ „ივერიის“ მექანე ნომერში მოვიყვანეთ, წარდგენილი იყო ქალაქის გამგეობის წინაშე და ბასის და გარბევის შემდეგ ამ სქემაში რამდენიმე ცვლილება მოახდინეს. ესლა ქალაქის შემოსავალი შეადგენს სულ, 414,085 მანეთს; გასავალი კი 444,548, ასე რომ წრეულ ქალაქს მოკლის 30,463 მანეთი შემოსავალს გადამეტებული ხარჯი.

— ქუთაისიდან გვწერენ: „არ გავიგონიათ, რომ კაცი მომზადებულა სამგზავროდ, შეუკრავს თავისი ბარგი, ასე აღტაცებით მიჩქარებულა იქითკენ, საითკენაც მისი საქმე ან გარემოება იწვევს, მაგრამ რომ მიასლოგებულა რკინის გზას ანუ გემსა, მაშინ, დაურევიათ მესამე ჯერ შარი და გემს თუ რთქელ-მავალს გაუწვიათ თავისათის და მგზავრი საღტად დაჩენილა.

სწორედ ამ მგზავრის მდგომარეობაში ჩავდგი იმ დროს, როდესაც წავიკითხე „ივერიის“ 6-სე №-ში რედაქციის მწერე შასუსები. მეც ერთი მათგანი ვასლავარ, რომელთაც თქვენ უშასუსეთ, სახელდობრ „მოკლეუჯილადი“. — ჩემდამი მომართულის შასუსის გამე ერთი დიდი ჭიჭიცი წული გადაუღუჭე. მეტი რა გამეწეობდა?!

მე სრულად თანხმად ვასლავარ რედაქციისა, რომელიც ამბობს: „თუ ადამიანს ჭვირსავთ მისი საბუთი საქმე და სამომქედარი გაუწვეთო, სხვა გვარი ვასვიცხვა, ჩვენის ფიქრით, ღანძღვანა“. კარგი და შატიოსანი. სწორედ სასარგებლო გაზეთი ის არის, რომელიც უსაბუთოდ არავის ეხება და არას სწებს. — ჩემი შიჩველი წერილიდამ მოისმენდით ჩემს მტრე შეკედულებას გაზეთზე. მეც მოგასხენებთ: უსაბუთოდ ღანძრავი და წერს

*) ათონის მთა რსმალეთს სახელმწიფოს უჭირავს.

არ არის სჯადრისი და არც სსსარგებლო, როგორც გა-
სუთისათვის ისრე საზოგადოებისათვის.—მე მხოლოდ
სასიათები ვესწრე ზოგიერთის გემისა, (და არაინ-გი და-
მისასვლელა), რომელიც კითხამ ქვეყნის მსრუნიკელნი
არაინ, და თუ ვინმე იცნობდა თავის თავს და ხმას ამო-
იღებდა, მაშინ საბუთებიც გამოხდებოდა.—ხემის ფიქ-
რით საზოგადოება ამგვარის აღწერით თითონ გამო-
ძებნის, იცნობს და დათვასებს მას, ვინც საცნობია. მაგ-
რამ რედაქციამ უკედ იცის თავის გასუთის მიმართულე-
ბა და ამისათვის იქნება ძალიან გარკვევად მოხდა რომ და-
ვიწყებას მიეცით ხემი შირველი ნაღველიანი წყრილი.

იქნება ეს წყრილიც არ არის საჭირო „იეკრისა-
თვის“, მაგრამ თქვენსა შესუსებმა ალაპარაკეს ბევრნი
ისედა ნაირად რომ, ხემის ფიქრით, არ იქნება უადგი-
ლო პატარა ადგილს მისცემდეთ ამ ხემს პატარა
წყრილს.—საზოგადოდ ხვენში გახდენ ზოგი ისეთი
ძიოთსეკლები, რომ მათს ტენის არ ძალუმს გაიგოს ხმ-
დვილი შინაარსი რომელიმე წყრილისა და ზოგი იმის-
თანანი, რომ გარკვევად ესმით რაცა ჭსწრია, მაგრამ გა-
ნანად მიუღია წუნის დაღება. თქვენც მისგდებით რა ჯუ-
რის გაცნიც არაინ ეს უკანასკნელნი. ამ ტენისა და ხე-
ობის მქონნი გამოდინ მკედანსედა, ან იწებენ სია-
რულს იმისთანა ოჯახებში, სადაც იშვიათად კითხულა-
ბენ ხვენებურ გასუთებსა, იწუნებენ, ჭკიცებენ წყრილებსა,
აგინებენ დამწესსა, და არაინ ვითომ ერთ დიდ ამბავში.

თუ მოგისდათ რადისმე მისვლა ამისთანა ოჯახ-
შია, დაგიწყებენ კამათობას გასუთის რომელიმე წყრილ-
ზედა ტყუილ-კრიტიკასების სიტყვითა. რომ ჭკითხეთ:
თქვენ წაგიკითხავთ წყრილი, რომელსაც ჭსწრებთ.

- არა, გიპასუხებთ.
- მაშ კვრე როგორ ჯამარკობთ მასზედა, რაც
თვით არ წაგიკითხავთ.
- იმათ ისე მითხრეს და ასე კლამარკობ.

თ. ალექსანდრე ჭავჭავაძის ლექსნი.

I

ჰოი ვით გვემტყუნეა
სოფლისა ბრუნვა!..
წაგვიხდა ზრუნვა.
მბუღარე გულსა!
ამად ვჰსტირთ წყლულსა
არ დაფარულსა....
ვჰჰმუნავთ ბედ-მწირნი,
გვხვევიან ჭირნი
ფოთოლთ უხშირნი!..

დავიდნენ მთენნი,
შარავანდთ მუენნი!
აწ იგნი მზენნი
ჰფარვიან ღრუბელს,
ავღრის საგუბელს,
მწყველიადა და ბნელს.

ვჰჰმუნავთ ბედ-მწირნი,
გვხვევიან ჭირნი
ფოთოლთ უხშირნი!..

შებრყვილოულს გულსა
ცრემლით ვჰბანთ წყლულსა;
ესრედ მორწყულსა
მოჰსდის სამყოფი
სევედის ნაყოფი
გონების მყოფი..

ვჰჰმუნავთ ბედ-მწირნი,
გვხვევიან ჭირნი
ფოთოლთ უხშირნი!..

II

უწყლვივარ ჭირთა მალეას,
ღუმილს, ოხერას და კრძალეას,
სურვით შემშლიან თვალნი
ვჰჰკვრეტ ოდეს მას ტან-ალეას.

ვიმ მანდ მშვენთა ხალთა!
ვაი მათგან ნაკრძალთა!

ვეტრფი სატრფოთა თვალთა,
ლაწვთ ვარდთა, ბაგე ლალთა;
ვეღარ დაჰფარეს თავი
განდიდებულთა ალთა.

ვიმ მანდ მშვენთა ხალთა!
ვაი მათგან ნაკრძალთა!

საშუალ ორთა ღამეთ
ჰბრწყინავს მზე გულთ საამეთ,
მისთა სხივთ ისრებთაგან
სულისა ხდასა ვლამეთ.

ვიმ მანდ მშვენთა ხალთა!
ვაი მათგან ნაკრძალთა!

ბაღახშა ჰშვენის მყობა,
მარგარიტო მიჯრით წყობა;

ვიცი, უცილოდ მომკლავს
მათი იღუმალ ტროფობა.

ვიმ მანდ მშვენთა ხალთა!
ვაი მათგან ნაკრძალთა!

ჰსწყურს გუფს მის მზისა ხლება,
ვისგანც გონება ბნდება;
ფფიცავ, თუ არ მცა წამალ,
სამიწოდ სული მხვდება.

ვიმ მანდ მშვენთა ხალთა!
ვაი მათგან ნაკრძალთა!

ოზონ აბჯები.

ამიერ კავკასიაში:

— 16, 17 და 18 აპრილს ცხენოსანი ჯარი გუბიის მხედრობის ღენერალის ჭაგუჭავჭავის წინამძღოლობით გასულა მტერთა საქმებლად უანი-კოისკენ უარსის სამხრეთ ადგილებში. ერთი ნაწილი ამ ჯარისა ღიბა-გიტამდე მისულა და ტელეგრაფები აჩვენებდა და უარსის შუა ათს გერსტზედ მოუშლია და მეორე ნაწილი მისულა სოღანლუისის ასლამო მყოფ სოფ. ვეკიშანამდე.

— 17 აპრილს კორპუსის სარდალი ღენერალ-ადიუტანტი ღორის-მელიქაძე ზოგიერთის ქვეითის ჯარით, ცხენოსნით და არტილერიით ზაიმის ბანაკიდან დაძრულა, გადუგლია ხალივოლლი და სოფელს ვარიკელს მისულა.

— 18 აპრილს უანი-კოიდან დაბრუნებულს ცხენოსანს ჯარს ზეა ბატალიონი ოსმალს ჯარი, ცისიდან გამოსულა, დასვედრია. ორი საათი არტილერიის სროლა ჰქონიათ.

— 19 აპრილს ჩვენი ცხენოსანი ჯარი დამდგარა ვიზინკევი და ქვეითი მობრუნებულა ზაიმის ბანაკს, ჩვენი ერთი მოძველარა, ხუთი დაჭრილა. ჩვენს ცხენოსანს ჯარს ასი ოსმალს ჯარის კაცი თოფ-იარაღით ხელში ტყვეთ დაჩხენიათ.

— 19 აპრილს ჩვენი ბანაკიდან, რომელიც არდაგანთან არის, უზბანის უზახების სამასი კაცი ზოლო-კოვნიკის მაკევის წინამძღოლობით, დაძრულა, იმავე დღეს გადუგლია დაუბრუნებელი ომერ-აღა და სადამო-ჯამს მისულა ზაიმს. 20-ს აპრილს ისევ უკანვე მობრუნებულა

— ფოთიდან 22-ს აპრილს იწერებინა: ბათუმიდან, ფოთის სისწვრივ, ზღვის პირად გამოუვლია სამს სა-

მარს სომალდს ოსმალსას და რამდენჯერმე ზარბაზნი უსროლიათ.

— ნოვოროსისკიდან 21 აპრილს იწერებინა: ად-ლეტან მისული შვიდი საომარი სომალდი ოსმალსა-ისე წავიდნენ ისევ ზღვისკენ, რომ არაფერი მოუხდენიათ.

— ფოთიდან 22 აპრილს: ოსმალს საომარი სომალდი მოადგა ფოთის, სამი ზარბაზნი ესროლა, ყუმბარებს ფოთამდე ვერ მიეღწია. ამ სომალდს შემოუერთდნენ სხვა ოთხი სომალდიც და ერთი ტეტხლის გემი. უკანასკნელი ნიკოლაევსკიდან მოდენილა და გზა და გზა ზღვის პირებზედ მდგარს საყარაულოებისათვის სროლა აუტყენია.

— ოზურგეთიდან 23 აპრილს. რიონის მხედრობის ერთი ნაწილი ჯარი ისევ მუხა ესტატეს მთაზედ დგასო. გუშინ (22 აპრილს) თარქში გაუშეათ ზღვის და ლეტვისკენ რომ ტყეებიდან მტერი განდევნონ. ჩურჩუ-სუს დაბას ოსმალსებმა თავი დაანებეს, მაგრამ ზღვიდან მას იფარავს შვიდი საომარი სომალდი. ჩვენი ჯარი მოსულა თუ არა ჩურჩუ-სუს, ზღვიდან მაშინვე სროლა აუტყენიათ. ლეტვის მდლობზედ ოსმალსებს სანგალი ჰქონიათ, მაგრამ ჩვენებს სანგლიდან ოსმალნი გაუდევნიათ. თუმცა სამი კვირაა რაც შეუწყვეტლად ჰსწვიმსო, მაგრამ მაინც ჯარები ჯან-მტლიანად არიანო. გზები ძალიან ძნელი საველიაო.

— ფოთი 23 აპრილს. ოსმალს საომარი სომალდნი, ფოთის პირ და პირ მდგარნი, დაიშლენ. ორი სომალდი და ერთი ტეტხლის გემი იქავ დაჩხა, სხვანი ნიკოლაევსკისკენ გაემართნენ. ნიკოლაევსკიდან ისმის ზარბაზნის სროლა. ინგლისის სომალდი წასულა ფოთიდან და ფოთთან მდგარნი ოსმალს სომალდნი უკან გამოჰსდგომიან.

— გუმბრი 24 აპრილს. ავიდარი თავისას არ იშლის. სმა გავარდაო, რომ ოსმალს სოღანლუსთან ჯარს ჰქრებს ოარხერუმიდან და აქვე მოკლესო მთიულთა და კურდთა ცხენოსანს ჯარსაცაო.

— რიონის მხედრობიდან ამბავი მოვიდა, რომ 14 აპრილს ოსმალს საომარი სომალდნი, რიცხვით შვიდი, დაუდგრომელად მიმოვლიანო ზღვის პირებზედ და გუშინ სადამოს ნიკოლაევსკისათვის სროლაც აუტყენიათ.

— გუმბრი 25 აპრილს. ერთი ნაწილი ცხენოსანის ჯარისა გავიდა მელიქ-უის, თოფაჯიუს და ჩახმაურს მტრის საქმებლად. გერენალი დეველ 24 აპრილს თარქშით გასულა და მიღწეულა თვით არდაგანამდე. გენერალი ტერ-ღუქასოვი დიადინზესკენ მიიწევს.

— ოსურგეთი 25 აპრილს. რიონის მხედრობის ჯარი ჩურჩქ-სუს ახლო-მხლარ ფუჩაყისათვის გასულს; ოსმალიანი ყოფილან კინტრიშის წყალ გაღმა და ჩვენის ჯარისათვის არა ფერი დაბრუნდება არ მიუციათ. წვიმები აღარ მოდის.

საზოლიტიკო მიმოხილვა

აშხტი-მენბრია.—ზოლიტიკის უმთავრესი ვითარება ამ უამადაც ისევე ამ საგანზედ ტრიალებს: ომი მარტო რუსეთისა და ოსმალითის შორის იწარმოებს, თუ სხვა სახელმწიფოსაც გადაელება. ერთი ავსტრიელი გაზეთი აი წას იწერება ავსტრიის შესახებ: „ჩვენ უნდა ვეცადოთ რომ ერთ ერთის მხარის დამარცხების შემდეგ მოხიგება ჩამოვარდეს, და იმ დრომდე ვი არავითარი მოსაწილეობა არ უნდა მივიღოთ. აი რა ზოლიტიკას უნდა დაადგეს ავსტრი-ვენგრიის მთავრობა. ჩვენთვის საჭიროა სულ გასწილნი ვიყვნეთ, რომ თავისუფლად მივუგებეთ იმ გარემოებას, რასაც მომავალი მოიტანს. ჩვენთვის საჭიროა ზიზველის შემთხვევითვე ვისარგებლოთ, რომ რაც შეიძლება მალე მოხდეს მოხიგება, თორემ თუ ომი გაკმულა, მეტი ძნელია იქნება ჩვენთვის უამრად გადაჩნობა.

საკვირველი რამ არის ეს ავსტრიის საქმე. მისი სახელმწიფო ისეთ ნაირად არის შემდგარი, მის შინაურ განწყობილებაში სხვა და სხვა მიდრეკილებანი ისე განმარტებული არიან ერთი-ერთმანეთზე, რომ კაცი ადვილად ჯერ მისგდება თუ რა საქციელს უნდა დაადგეს ავსტრი-ვენგრიის იმპერიას, რომ ერთგვარად დააკმაყოფილოს სურვილი და გულის წაღილი თვისთა მრავალგვართა ქვეშევრდომთა. ავსტრიას ერთის მხრით ვენგრიის წინააღმდეგობისა ეშინიან, მეორეს მხრით სლავიანებისა. გარდა ამისა ვენგრია სლავიანებზედ არის გადაბრუნებული. ერთის სიტყვით ავსტრი-ვენგრია სამკანონოაგან არის შემდგარი, რომელთა შორის მარადი განსეთქილება და უთანხმოება სუფევს. ახლა მოხმანდით და ერთს რომელსამე ზოლიტიკას დაადექით და ეველანი ერთგვარად დააკმაყოფილოთ! ამის გამოისრობით, თუ მართლად ომი გაგრძელდა და მთელ ევროპას გადაეღვა, ძალიან ძნელი საქმე მოუვა ავსტრიას. შესაძლებელია, რომ იმას იგივე დღე დაადგეს როგორც ამ უამად ოსმალითს ადგია.

მას აქედ, რაც ავსტრიის იმპერია სუფევს მის მთავრობის მოღვაწეობას ერთი შედგომა მოსდევს: იმას ჭკობია რომ, რადგანაც სლავიანები და ნემენცები სხვა და

სხვა გვარ-ტომობის ხალხია, მათ შორის უსათუოდ განსეთქილება უნდა ჭსუფევედეს და ბუნებითვე ერთმანეთის მტრები უნდა იყვნენ. ამ აზრის მქონე მთავრობა, რასაკვირველია, უსათუოდ იმისთანა მოქმედებას დაადგობდა, როგორც ამ აზრს შეეფერება, ე. ი., კალდებულ ხდიდა თავის თავს სლავიანების გვარ-ტომობაში იმისად ამოეგლიჯა და სლავიანები ნემენცებთ გადაეცვალა. ავსტრიამ დაიწყო სლავიანების დევნა და, რასაკვირველია, ის შეიძინა, რომ მათი გულისათადი სიძულვილი მოიპოვა. ავსტრიას სლავიანებს სულს უსუთავდა, ყოველგვარ თავისუფლებას სულიდგან ჭგლეჯდა და მეტი, როდესაც სლავიანები მაგარზედ დაუდგებოდნენ, ან გაჭირებაში გუღმოდგინებოთ არა შეეფოდნენ, იმასდა—სლავიანები იმიტომ შემტურებიან რომ მათში სლავიანური სისხლი ტრიალებსო. ის ვი არ იცოდა, რომ იმას ცოტად სული მოეპოვნებინა სლავიანებისათვის, ხატარა თავისუფლება მიენიჭებინა, ისინი მტრები ვი არა, არამედ გულ-წრფელი მეგობარნი იქმნებოდნენ. ამის გამოისრობით, ძნელი საქმე მოუვა მომავალში ავსტრი-ვენგრიას, თუ არ გამოიცვლის თავის შინაგან ზოლიტიკას და სლავიანებს იმ გვარად არ მოუწყობს თავისუფლებას, როგორც, მაგალითად ვესტქვით, შევიცარბის კანტონებს ანუ ამერიკის შტატებსა აქვთ მოწყობილი. ავსტრიის ნემენცები შედარებით ძალიან ცოტანი არიან და ისინიც გერმანიას შესცქერიან; ვენგრია სომ დიდი ხანია თავისუფლებას ეძებს და ვიდრე არ მოიპოვებს, თავისას არ დაიშლის. დარჩს სლავიანები, და თუ იმათაც სული არ შეუწყო ავსტრიამ, სომ გაქარწყლდება, როგორც შარშანდელი თოვლი.

— 11 აპრილს, ავსტრიის დეპუტატთა პალატში, ერთმა დეპუტატმა, გინკრამ და მისმა მომხრეებმა აი რა წარუდგინეს მთავრობას: „შეუძლიან თუ არა მთავრობას აგვისსნას რა გზას დაადგება თავის ზოლიტიკაში, რომელსაც რუსეთისა და ოსმალითის შორის ომი ასტუდება, და თუ შეუძლიან, მამ გვითხრას რა საგანი აქვს მთავრობას სასეში და რა ღონისძიების მოხმარება ჭსურს. ამ საგანზედ, რასაკვირველია, დიხს-საცნობი ბასი ვი-მართებოდა, მაგრამ ჯერ გაზეთები არ მოსულან და ამიტომ ჯერ ამაზედ ვერას მოგახსენებთ.

ოსმალითი.—ერთს რუსულს გაზეთს შემდეგი ცნობები მოჭყავს ოსმალითის ჯარის შესახებ: დუნაის-კენ ოსმალითს 18,000 ჯარის კაცი ჭყავს დამსადებულიო. გარდა ამისა 5,000 კაცი ცისის არტილერიისა, რომელიც სხვა და სხვა ციხეებსა და სიმაგრეშია მოკრიგებულიო.

ზემოხსენებულ რიცხვთა შორის დობრუჯაში *) არის 20,000-მდე კაცი; სიღისტრშიაში—20,000-მდე, რუშუკში 18,000-მდე, შუქლაში—14,000-მდე; ვარნაში და მის ახლო-მასლო 14,000-მდე; ვიდინში და მის გარშემო 55,000-მდე; სულ ერთიანად 140,000 მდე. დანარჩენი სსვა და სსვა ადგილებში არიან დაბანაკებულნი.

სულ ევროპაში რსმაღეთს შეუძლიან რამში გამოიყვანოს 263,000 კაცი.

აზიაში რსმაღეთს შეუძლიან გამოიყვანოს 130,000-მდე კაცი, (ყარში—18,000, ბათუმში—16,000, ერზრუმში—10,000, ბაიაზუში—7,000 (?) სადანლუღში—6,000).

— სტამბოლიდან იწერებინ 14 აპრილს ერთს ნემენტურს გასეთში, რომ სონთქარს ვეკა ჭბუდავს ლაშქარში წასვლასა, რადგანაც ეშინიან სტამბოლში არეულობა არა მისდეს რა. ცალკე მიტყადის მომხრე კაცების ფიქრიცა აქვს, რადგანაც ესენი ყოველ ღონისძიებას ხმარობენ, რომ თავისი გაიტანონ. სონთქარს წასვლაც უნდა და წასვლისაც ეშინიან და ამ რწყალშუადგომის მიზეზნი თვით სამხედრო მინისტრიც და სონთქარის სიძე არიან, რადგანაც ამათვის უსონთქაროთ სტამბოლში დაჩქინა სპიშარია. ერთის სიტყვით, აქედამა ჭხანს, რომ სტამბოლში არეულობა მოსალოდნელია.

— აი რა შეუთვლია სონთქარს თავის საღისისა და ლაშქრობისათვის: „რუსეთი, ეს მარადი მტერი ჩვენის თავისუფლებისა და ჩვენის ღირსებისა, შემოესია ჩვენს სამშობლოს წინააღმდეგ უფლებისა, სამართლისა და ტრაგატების პატივის ტემისა. თქვენ წინაპართა ანდერძი და წინასწარმეტყველის კანონი ვადღებულ გზით განდევნით მტერი და დაცვით თქვენი სამშობლოს დროშის პატივი. სამშობლო ჩვენი განსაცდელშია!—მაშასადამე ვალად ვარცხ ჩემს თავს ავიღო სულში საღიფის დროშა და გავიდო საომრად, და თუ საჭიროება მოითხოვს შევწირო ჩემი სიცოცხლე იმპერიის თავისუფლებასა ჩვენის ცოლ-შვილის პატივისა და სიცოცხლის დასაცვლად. დავანსოთ მთელ ქვეყანას ზომიერებისა და მოკალეობის აღსრულების მაგალითი. ყოველგან და ყოველ შემთხვევაში ყოველს მცხოვრებს ჩვენის ქვეყნისას, რა ტომისა და სარწმუნოებისაც უნდა იყოს, სიცოცხლე და საკუთრება სულმუხსებულად უნდა დარჩეს. ვაი იმ ჩვენს ქვეშევრდომს, რომელიც კი გადუდგება ამ ჩვენს ნებას!“

*) დობრუჯა არის ერთი ხაწილი რსმაღეთისა, იქ სულა დუნიას ზღვას ერთვის.

— რმის გამოცხადების შემდეგ რსმაღეთის გარეგან საქმეთა მინისტრმა, საფუტო-ფაშამ ყველა ევროპის სახელმწიფოებს გაუგზავნა ცირკულიარი, სადაც სსვათა შორის, მოხსენებულია, რომ რუსეთს სრულებით არა აქვს უფლება ღონდონის სიგელი მოიყვანოს საბუთათ და მით თავი გაიმართლოს. პირველი ესა რამ, ამ სიგელზედ ყველა სახელმწიფოებსა აქვს სელი მოწერილი და ამის გამოცხადებით ერთს რამეღსამე სახელმწიფოს ცალკე არა აქვს უფლება რსმაღეთის წინააღმდეგ იმოქმედოს. გარდა ამისა, სიგელის დამატებაში მოხსენებულია, რომ თუ ვინცდაცა რამეღ მივარდა საქმეო, ეს სიგელი უნდა გაუქმდესო. სსენებულის ცირკულიარის სიტყვით რუსეთს არავითარი უფლება არა აქვს რსმაღეთის ქრისტიანებს მივარკვლობა გაუწიოსო. რსმაღეთის მივარობა ჭსთხვს უმთავრესს სახელმწიფოებს საერთოდ მიიღონ მონაწილეობა ამ საქმეში პარიზის ტრაგატის ძალითა. ამ გზით ევროპა დაცვაოსო უბედურებისგან იმავე ქრისტიანებს, რომელთა განთავისმთელებისათვის რუსეთმა სძალი ამოიღო. რსმაღეთის მთავრობა ესლაც მზად არისო დაშლას თავისი ჯარი, თუ რსსაკვირველია იმავე დროს რუსეთიც დაშლის თავისსაო.

ესლა, როგორც მოგხსენებათ, ეს ცირკულიარი დაგვიანდა და ისტორიული მნიშვნელობა თუ ექმნება, თორემ სსვა კი არაფერი.

წმრილი ამბავი. ერთს ნემენტურს გასეთში ჭსწერია—ავსტრია არასდროს თანახმა არ ექმნება, რომ რუსის ჯარი სერბიაში შევიდესო, და თუ სერბია კიდევ რმის აუტყოს რსმაღეთისა, მაშინ ავსტრიის ჯარი დაიჭრის სერბიასა და აგრეთვე ბოსნიასაცაო. მაშ ავსტრიას კიდევ გადუხვავია!

— 19 აპრილს (1 მაისს) შეიყარა საფრანგეთის პარლამენტი. დეპუტატთა პალატაში გარეგან საქმეთა მინისტრს ჭრცოვ დეკანს სსვათა შორის უთქვამს შემდეგი: ჩვენი გარეგანი მდგომარეობა არასდროს არა ყოფილა ისე კარგი და მშვიდობიანი, როგორც ამ უამდ არისო. სსვა სახელმწიფონიც პირ და პირ არ ეტყვიან აღმოსავლეთის საქმეში.

ჩვენი პოლიტიკა—სრულიად ნეიტრალიტეტი *) ექმნება.

— ჩვენოგორის დესპანნი, რომელიც შეჩვიების თაობაზედ იყვნენ გაგზავნილნი სტამბოლს, გამო-

*) ნეიტრალიტეტი ნიშნავს იმ მდგომარეობას, როცა სახელმწიფო არც ერთს მეზობელს არ მიეძირება.

ვითარადა უნდა იქნებოდეს მინისტრის საფუძვლად და გამართობის დროს ეს უთხრეს: „ჩვენ იქნება ვერაფერად გაჩვენოთ როგორც დიპლომატი, მაგრამ შეგვიძლიან დავარწმუნოთ, რომ ჩვენ როგორც დიპლომატი უკეთესად აღვასრულებთ ჩვენს მოვალეობას.“

— ათინადამ (საბუნების სატანტო ქალაქი) 24 აპრილს იწერებინ: მთავრობის ნებადართულად ბეჭდის ერთი ქვეითი ზოგადი საზღვარს გადასულა და რამდენა სათვის რამი აუტყხნიათ. დიდი ღელვაა თურმე ხალხისა.

რა მიზანია სარბიის დამარცხებისა?

ამ სათაურით რუსულს გაზეთში „Нервни“-ში დაბეჭდილია, ჩვენის აზრით, დიდად ღირს-საცნობი წერილი შესახებ იმ მიზეზისა, რომლის ძალითაც სერბია დამარცხებული იქნა შარშანდელ რუსიაში. იქნება თქვა, მკითხველთა, რაღა დროს შარშანდელი რუსია, როდესაც სერბია დღე-ღამეზე ახალის რამის ღოდინშია და შარშანდელი ვიღას აგონდება. მართლაც, ამას ესლად მხოლოდ ისტორიული მნიშვნელობა აქვს, მაგრამ ისტორიაც როგორც მოკესსენება, ტყუილ-უბრალდროს გასატარებული საგანი არ არის; ისტორია აგვისნის წარსულს და მისის მავალით გვიკეთს გზას მომავლისა. გარდა ამისა, შარშანდელის დამარცხების მიზეზის გამოკვლევა მით უფრო საჭიროა, რომ სერბია დღეს თუ სვად ხელახლად რუს მოკლეს და, როგორც ავტორი ამბობს, ეს გამოკვლევა ცოტად თუ ბევრად გვანებებს იმ სქემას, რომელსაც უნდა აქვეყნებდნენ თვის მომავალს მოღვაწეობაში, როგორც თავის სასულემწიფოს შინაობაში, ავრთვე მის გარეგან მოქმედებაშიც. ამ წერილის თავში მოყვანილის ვითხვის პასუხი ცოტად თუ ბევრად უხვენებს სერბიას იმ დღე-ბოროტებას, რომელიც მის ცხოვრებაშია ჩართული და რომლის მოხდას აუცილებლად საჭიროებას შეადგენს ყოველის მის შვილისთვის, რომელსაც ვი ვხურს თავის სამშობლოს გაძლიერება და წარმატება.

ამ წერილის ავტორი თვითონ სერბიელია და მონაწილეობაც ჰქონდა შარშანდელ რუსიაში. ამის გამოისობით მის ნაწილს, რასაკვირველია, უფრო მომეტებული მნიშვნელობა ეძლევა.

სერბიის *) დამარცხების მიზეზად ზოგს რა მოკვყავს, ზოგს რა. ბევრნი ამ რიგად დაპაპავებენ: რუს

და ეს გვამი რამში რომ არ გარეუღიყო, ჩვენი საქმეძალიან ვარგად წავიდოდა. ან: „რამის მოთავედ რომ ესა და ეს ვატი ყოფილიყო, ჩვენ დიდი ხანის სოფიაში ***) ვიქნებოდით.“

ზოგი თავის უბედურებას იმას აბრალდებს, რომ რამდენიმე ძალიან დიდი ჯარი ჰყვანდა და ამის უშველბელ რიცხვს ვინ აუვიდოდა. ზოგი ვი ამბობს, რომ თვითონ ხალხი უგულვად, დაუღვენულად იბრძოდა და სვდა მტრის შესვდებოდა, მაშინვე უყნ იწვედა. ჩემის თქმით, ყველა ამ მიზეზთა შორის ეს უკანასკნელი ყველაზე უფრო მძიმე და საფრთხილია. ამის გამოისობით, რის შინვედ მიზეზს თავს დავანებებ, მით უფრო რომ მათი დარღვევა ადვილია, და შეუდგება მხოლოდ ხალხის გულგრილობის მიზეზის გამოკვლევასა

შარშანდელს რამის რომ ის რამი შევადროთ, რომელიც სერბიაში ამ საუკუნის დასაწყისში რამდენიმე აუტყხნა თავის განთავისუფლებისთვის, აი რას დავინახავთ: 1804 წ. სერბია უფრო შეწუხებული იყო ვიდრე ესლა. მაშინ მტერი შიგ სახლში ედგა და ჰყოფდა მას პატარა-პატარა ნაწილებად, რომელთა შორის ამის გამო მტრება და ერთიერთმანეთზე გადავიდებოდა სუფევდა. მაშინ ყოველი ქალაქი, ციხე, სიმაგრე მტრის ხელში იყო, რისგანაც მტრთან ბრძოლა უფრო ძნელი იყო, ვიდრე ესლა, როდესაც სერბიას უბურია ერთობით მტკიცე სასულემწიფო, და როდესაც ქალაქები და სიმაგრენი თვითონ სერბიელების ხელშიყვა. 1804 წ. ავანგებული ხალხი კეტებით, ცუდით და ნამდვებით იყო შეჭურვილი, — ესლა ვი მას ხელთ ჰქონდათ ახლად მოკონილი საუკეთესო თოფ-იარაღი. მაშინ რამის მოთავენი უბრალდელისები იყვნენ, რომელთაც, რასაკვირველია, სამხედრო მეცნიერებისა არა გვეკებოდათ რა. — ესლა ვი წინ მიუძღოდნენ განათლებულნი გენერლები, ქვრამიის სამხედრო აკადემიაში ნაწილნი აფიცრები. ეს ყველა ვარგა, მაგრამ მაშინ მანც სერბიელები იმარჯებდნენ, სწავდნენ რამდენიმე სოფლებს და ქალაქებს, მტრის აყვინებდნენ თოფ-იარაღს, საცემელს და სხვა ვარგ ნივთებს. ესლა ვი თვის ქალაქებს ზედი-ზედ თვით სერბიელნი სტოვებდნენ, თვით ჰყრიდნენ თოფ-იარაღს. ან ერთის მიზეზი. რა იყო, ან მეორისა? რომ ამ ვითხვას ნამდვილი პასუხი მივცეთ, უნდა დავაკვირდეთ ხალხის ცხოვრებას და იმ აღვლებულს მომართვას, გონებით თუ გულთ, რომელმაც სული ჩაუდგა სერბიას 1804 წელს და თავგამოდებით იყვსედ წამოაყენა.

ვინ იყო იმ თავგამოდების მიზეზი და ვინ იდგა კისრად? თვითონ ხალხი იყო და თვითონ ხალხმავე იტვირთა.

*) ალბის უქონლობის გამო ეს წერილი შემოკლებით არის გამოქვეყნებული.

**) სოფია — რამდენიმე ქალაქი ბოლგარიაში.

ძლიან დახვრული და შევიწროებული იყო მამის სერბიის ხალხი რსმალბისაგან. იგი დიდხანს ატარებდა გულში თავისუფლობის სურვილსა, დიდს ხანს ჭქონდა მარტო ის თქონი და ზრუნვა, ეკებო რეგორმე ეს მტკრი გავიცდლოვ და თავი მის მფლობელობიდან დავისხნაო. ბოლოს დაწმუნდა რომ ამ წადილის აღსრულება უბრძოლველად, სისხლის დაუღვრელად შეუძლებელია, და რძი აუტყხა რსმალბის. ეს რძი ქარისაგან მოხუროლის გარდაწვეტილების შედეგი კი არ იყო, არამედ ღრმა-გრძნობისა და მტკიცე რწმენისაგან იყო აღმოშობილი. ხალხი თვით ნათლად ჭქნდავდა, რაც ტვირთი აიკიდა მან და რძიძიძე ღვაწლი უნდა დაეღვა და მოეტანა. თვითონ ხალხი ჭქმნობდა აჯანყების საჭიროებას, თვითონ ქადაგებდა და თვითონ იბრძოდა. მამის ანც კრთი ნაწილი ხალხისა ცალკედ არ იყო მოძრაობის მოთავედ, ყოველი და ყოველთვის თვითონ ერთიანი ხალხი იყო. ხალხს კარგად ესმოდა, რისთვისაც წავლოთ იფს ხელი, იცოდა რომ გამათჯეება მხლოდ მასხედ იყო დამოკიდებული და მხლოდ თავის თავის იმედი უნდა ჭქონდა. რსაკვირველია, მხლოდ ეს იყო მიზეზი, რომ ხალხმა შეჭნდო და აიტანა განუწვეტიელი ბრძოლა და სისხლის ღვრა ცხრა წლის განმავლობაში. განა შარშანდელ რძიში ეს გრძნობა და ეს ნათელი მხედველობა ჭქონდა ხალხს? ჭქონდა განა მას აუცილებელი საჭიროება? განა დაწმუნებული იყო რომ ყველაფერი მხლოდ მისს მხნეობასხედ და მის თავ-გამოქტებასხედ არის დამოკიდებული? განა ხალხმა იცოდა რის გულისათვის უნდა დაენებინა მას თავი თავის ცლო-შვილისა და სასლვარისათვის და საომრად გასულიყო? არა, ხალხს ყოველივე ეს არ ჭცოდნია. იგი ზნეობით და ჭკუით სრულებით არ იყო მომზადებული და ამიტომაც იბრძოდა ისე უგულოდ და ძალაუნებურად. ჩქინდა სამწუხროდ უნდა აღვიაროთ, რომ ხალხს შარშანდელ რძიში ანც უწინდელი მხურვალე გრძნობა და ანც მის წინაშართა მუდგარი მხნეობა არ გამოუჩინია. რძიში გამაჯეკებისათვის მარტო ნიკაუული და სამხედრო მომზადება არა კმარა; საჭიროა კიდევ ჭკუითი და ზნეობითი მომზადებაც. აი ამ მოუმზადებლობამ დაუღუნა ხალხს მხნეობა და ხალხის და ამის გამოცხობით ვერ აიტანა რსმალბის რძი.

ახლა, რსაკვირველია, უნდა გამოვიძიოთ თუ რამ დაღუბა ეს მხნეობა და რამ გაუქრო ხალხს მტკიცე გრძნობა რსმალბის დაწვევის საჭიროებისა. ამ საგნის შესახებ ბეჯგვარი არცა გამოთქმული, მაგრამ მე კი მგონია რომ თავი და თავი მიზეზი ხალხის ცოცხლების სულის მიძინებისა და მისის ხსნისათვის წახდენისა

ჩქინი ბ ი უ რ ე კ რ ა ტ ი უ ლ ი გ ა ნ წ ე რ ბ ი ლ ე ბ ა იყო.

რომ ვუჩქინოთ მკითხველს თუ რა გავლენა ჭქონდა ხალხხედ ამ განწყობილებას, საჭიროა გავაგებინოთ მას ის ზნეობითი დედა-ზრებო, რომელთაც ბიურკრატის ავრცელებდა სერბიაში; უნდა გაცნობოთ ის ხალხის მიდრეკილება, რომლის მოსზობას სცდილობდა ბიურკრატისა და რომლის მაგივრად თავისას ჭქადაგობდა; უნდა დავაკვირდეთ თუ რა ეკონომიურს და საზოგადოებრივს განწყობილებას არღვევდა და მის ნაცვლად რსა ჭქგავდა. მაგრამ ვიდრე ყველა ამას მოგიოთხობოთ, საჭიროდ გრცნ მკველ განვიხილო, თუ როგორ გაიშალა ფრთა და როგორ წადგა ფეხი ბიურკრატისამ:

ზემოდ მოგახსენეთ, რომ სერბიის აჯანყება ამ საუკუნის დასაწყისში თვითონ ხალხის თარხნობით მოხდა მეტეი. აი ამ ხანგრძლივმა ბრძოლამ დაამზადა ის ნიადაგი, რომელხედაც გაიშალა ბიურკრატული განწყობილება ხალხის სერბიის სახელმწიფოებისა. რძიანობა და მის მომღვეჯი მუდამი შიში როგორღაც გზას უგაფავდა განგულის-მეჭრის გავითა. ხალხში წინ წამოდგებოდნენ ხლომე სხვებზე უფრო მამაცნი, უფრო ჭკვიანნი და ამისთანა შიშით საგუე დროს მათ მფარველობის ქვეშ შედიოდა ყველა უფრო სუსტი, უფრო მშიშარა და გამოუცდელი. ჭერ-ჭერობით ამ უმადლესს მოთავკებს თვითონ ხალხი იჩხევდა, თვითონ უჭიჩა მათხედ თვალ-უფრი და თვითონ მოსთხრავდა ხლომე მასხუს ყოველ-გვარ მოქმედების გამო. მაგრამ დრო გადიოდა, და რძიდენად იგინი მომეტებულ ღვაწლსა სდებდნენ საერთო საქმესა, იმდენად ხალხი უფრო ენდობოდა მათ, და ბოლოს იქამდინ მივიდა საქმე, რომ ეს ნდობა წინ დაუსედავ ნდობათ შეიქმნა. ამ რიგად ერისთავნი და წინამძღომელები (ВОЖДИ И ВОЕВОДЫ), რომელნიც უწინ მხლოდ ხალხის მიერ აღმარჩეულნი და მისის ნების აღმასრულებელნი იყვნენ, თან და თან ხალხის მბრძნებლათ და სრულს ბატონებათ შეიქმნენ.

რძი რა გათავდა, შეიქმნა ერთი გრძელი მიწერ-მოწერა და მისულა-მოსვლა სერბიისა და სტამბოლის შორის. ხალხს ამ მიწერ-მოწერაში არავითარი მონაწილეობა არ მიუღია, მან თავის უფრესებს მიანდო თვისი საქმე. „მეჩემი ტვირთი ვზიდო, და ესლა თქვენ იციოთ“, ეუბნებოდა მათ ხალხი. ხალხი ამოდენა სისხლის ღვრით, ამოდენა ბრძოლით მოუძღურდა და შესვენა ჭწყურდა. იმას თქონისაც არ მოსდიოდა, რომ კიდევ ფრთხილად უნდა ყოფილიყო, კიდევ უნდა ეზრუნვა თავისუფლებისათვის: იგი როგორ მოითვქნებდა, რომ შესძლოდა ასე მკირფასად მოზოებულის თავისუფლების წართივეს. თუძვა ეს ასე იყო, მაგრამ სერბიის ხალხის

საქმე მანც კარგად მიდიოდა, ვიდრე მალაღი თანამდებობანი სასკლემწიფოში უჭირათ იმ კაცებს, რომელნიც წიგნების გულისტ ზრუნავდენ საღისისათვის, რომელნიც იმ საღისისავე შვილები იყუნენ და ცრადნენ მისი ნამდვილი ჭარი და მოთხოვნილება.

სოლო, როცა გათავდა ბრძოლას და ჩამოვარდა ხანგრძლივი მშვიდობიანობა, მამის საღისის ბედმა იერი იტვალა. საღისი იფიქრობდა: „სულ ერთია ვინც უნდა იყოს ამა და ამ ადგილზე, ხომ მანც ყველა ჩვენი ღვიძლი მამა არის და ყველა ერთ რიგად იზრუნავს ჩვენის სიკეთისათვის.“ ამ რიგად, უმაღლესს ადგილებს იმისთანა კაცებს გაეხსნათ გზა, რომელთაც ვერაფრად სტვირდათ გული საღისისათვის. აი აქ იწყება საღისის თავისუფლების დანთქმაცა. ვიდრე საღისი შესვენებას ცდილობდა, ვიდრე იკეთებდა დანგრეულს ქახებს და იძობდა დამძულ მუცელსა, მოთავე კაცებმა ხელთ იყრეს უფლება, სხვა და სხვა ადგილები გაეხინეს და ამ ადგილებზე იმისთანა კაცები დასესეს, რომელთაც აწავითა ღვაწლი არ გაუწყვიტათ საღისის კეთილდღეობისათვის. ამასთანავე ავსტრიელი მთავრები სხვა და სხვა განათლებული პირნიც და დაიწყეს სერბიაში ახალი სასკლემწიფოს შენება. ამ კაცებმა გადმოიტანეს თან წინადაგები დამზადებული და გაზრდილი წესები და მუსულები, ამოკრეფილნი ავსტრის, ბადენის და ბავარიის კანონებიდან. ამათ წინადაგებ მოემზადებინათ ყოველის სატვიკარის წამალი, თუმცა ვი თვითონ სატვიკარის ცნობა არა ჰქონდათ, რადგანაც სრულებით არ იცოდნენ არც საღისის ცხოვრება, არც მისი ჩვეულება და წესიერება, არც მისი ეკონომიური და საზოგადოებრივი განწყობილება. მაგრამ ამ უცოდინრობას არას დასდგოდნენ: ისინი თავისთვის სასამართლოებში და ოთხის თვის განმავლობაში იმადენა განიხილეს შესთხოვეს, რომ საღისს სრულებით თვალები აეხვიან და თავბრუ დაესას. როდესაც ყველა ეს აუარებელი კანონები შეამზადეს— საღისს გამოუცხადეს— აი ეს შენი ახალი წესიერება და განწყობილება; განათლება და მეცნიერება ამ კანონებისაო. საღისმა თუმცა ვერა გაიგო რა, მაგრამ მანც დიდის მოწიწებით მოისმინა ეს, ეგონა რომ აქ მართლად რაღაც კარგი რამ უნდა იყოს და ის კარგი გლეხის ჭკუისათვის მიუწოდებოდა. ამ დღეიდგან გამაგრდა ბიურკრატია და ადრინდელი საღისის თვით მმართველობის მაგივრად დაფუძნდა ახალი ბიურკრატული განწყობილება. ამ ახლის სასკლემწიფოს დამწყობთა გადმოტყობნათ სხვა სასკლემწიფოთაგან ყოველივე, გარდა იმისა რაც გადმოიტანად შეუძლებელია და რაც კაცმა უსათუოდ თვითვე უნდა იქონიოს და თვითვე განავი-

თაროს. გადმოიტანეს ყოველისთვერი გარდა გამჭრისისა, აზრისა, გარდა საღისის მდგომარეობის, საჭიროების ცოდნისა და დაფასებისა.

(შედეგი იქნება.)

ჩვენი ისტორიისათვის მასალა.

(შედეგი*)

აწ ჩვენი წარსულისს ვიტყვოდეთ. ჩვენ რა წავალთ და მივედით ქუთაისს, მუნ იყო ჰეტრე მასიმოვინი ლიტვინოვი და მან გაგვისტუმრა თავადთან ციცინოვთანს, გარნა დიდით იმითადა მეფისაგან და ელდა სიკვდილსა ჩვენსა გზასა ზედა და ჩვენცა ესრეთ მოგვადიოთ. გარნა მინდობილნი ღვთისა წარვედით და მივედით ტფილისს თავადს ციცინოვთანს, მხილველი ჩვენი დიდით მხიარულ-იქმნა და მიგვიღო სამაგალითოს პატივისცემითა და შემდგომად თორმეტისა დღისა გაგვისტუმრა რუსეთად დიდის მომზადებულებითა და დიდის პატივითა, ყოველის საჭიროებითა კმა-ყოფილნი. ნუ განავრცობებთ, მივედით რა სამეფოსა ქალაქსა სანკტ-პეტერბურგს, შეგვიწინაჩეს და მიგვიღეს სამაგალითოთა პატივითა, რომლისა წარწერა დიდ-სადაცა განვრცობდებოდა. და შემდგომად ჩამოდენისამე ხანისა ინება და დიხს-ვიქმნით სილვად და თავჯანის ცემად მისის იმპერატორებითის დიდებულებისა მოწყვლისა და დიდის სკლემწიფოსა აქვსანდრეს შავლეს მისა და ყოველთა მისთა წამილიათა. და შემდგომად სილვისა წარუგზავნეთ იოან დევანოვის სულით, რომელიცა გვეჩნდა ძვანად წარღებულა ჩვენის მთავრისას ნინა დედოფლისაგან სატი ვლანქერან ღვთისმშობლისა, და მანრთვა რა მიიღო შესაბამითა პატივითა და დასვენა თვისის სასახლის ეკვლესიასა შინა დიდის ცერემონიითა.

ჩვენ ვიყავით სანკტ-პეტერბურგსა შინა გამოუთქვლითა ცხოვრებითა ერთსა წელსა, და შემდგომად გამოგვისტუმრეს დიდის პატივითა ყოველითურთ კმა-ყოფილნი, ყოველივე თხრავა მთავრისა ჩვენისა ინება მიცემის იმპერატორებითის დიდებულებამ და ბრძანა აღსრულება. წარმოგზავნა წყალობით ესენი, შეამკო უპირობასკვად სატი ვლანქერანისა ღვთისმშობლისა და წარმოგზავნა კვლავ სასახლას შინა დადიანისასა, რათა მუნ განისვენოს წინადა ჩემის ხათვრეულის დაღებისა, და თქვენის ჩემდამო ერთგულებისა. მას თან წარმოატანა ყოველითურთ დაუგლებელი ერთი ხელი შესამოსელი სამ-

*) დასწყისი № 5-შია.

დღეღამე და სმითაგრო, შესხამი მისის ბოძებისა. ბრძანა აღშენება ეკლესიისა სასკელსა ზედა გლანქერან ღვთისმშობლისასა სამეგრელოსა შინა საჭკოთა მისის იმპერატორებოთის დიდებულბისათა, და იქმნეს მუნ ქალაქი და ეწოდებოდეს სასკელად ქალაქსა მას გრიგოლიზოლი სასსოკრად განსკეპებულისა გრიგორი დადიანისა. მოგობა მთავარსა ჩვენსა ლეონ გრიგორის ძეს დადიანსა გრამატა დასამტკიცებულად მთავრობისა, დროშა უძვირფასესად შემგობილი, და ხმალი მკინფისითა თვლებითა მოაჭვილი, ხინი ღვინადა მართობისა, და ორდენი ბრლიანტითა წმინდის ანნისა შირველისა კლასისა, და ერთი ბუჭელი დიდი მდიდარი და მკინფისი, ღუდსა მთავრისასა, მთავრისასა ჩვენსა საქართველოს მეფის ასულს ნინას ორდენი შირველისა კლასისა წმინდის ეკატერინისა. და ბრძანა, ვინათგან სამეგრელოს მთავარი ლეონ გრიგორის ძე არს ჯერეთ თორმეტისა წლისა და არ მალ-უძს მას მართვა მთავრობისა, ამისთვის ლეონის ოცისა წლისა მიწევანდმდე ნინა მთავრისა მართებდეს სამთავროსა სამეგრელოსა. ჩვენ მოგვებოდა უმთქმელსად, მე მიბოძეს შირდაშიჩ პოლკოვნიკობა და ორდენი წმინდისა ანნისა შირველისა კლასისა, და ამასთან უძვირფასესი ბუჭელი, და უძვირფასესი თვლებით მოაჭვილი ბუჩხნათის კოლოფი და სხვა თეთრი მრავალი, ბეჟანს პოლკოვნიკობა და ორდენი წმინდისა ანნისა მეორის კლასისა, მკინფისი ბუჭელი და თეთრი მრავალი, დეკანოზს იოანეს ოქროს ჯვარი, კამილაკა და სიკვდილადი ზენცია და თეთრი მრავალი, და მსლენი ჩვენი აღაჯეს წყალობითა. და ესრეთ ღირს-ყოფილნი წარმოკვდით სამეგრელოდ, და გამოკლეთ მალაროხა და ყიზიმი და შთავსებდით ქეფას ხოლმანდსა შინა და წარმოკლეთ და მოკვდით ყულეკს, და იქიდა მანძის, ს:და იუვენს შუკრებულნი მთავარი ჩვენი და მთავრისა და შეიქმნა სინარული გამოუთქმელი და სხვა და სხვა შექცევანი. და ესრეთ იქმნა სულა ჩვენი ძალითა ღვთისათა.

ხოლო ყოფნასა ჩემსა რისიად ანუ სხვათა ადგილებთა მიმოკლასა ჩემსა თუ რა იგი მისილავს საკვირვონი, ანუ დიდება ანუ საქებელი, ანუ სხვა და სხვანი ხანილავნი, იგი აქა დამეწერა უსამსად შეიქმნებოდეს სიგრძე წერილისა ამის და ამისთვის აქა ესრეთ მოკლედ აღვსწერე, და ვისაც აქვს სურვილი ამის შეტყობისა და სმინისა, იხილოს ჩემ მიერ აღწერილსა მიმოკლასა შინა რამელსა ეწოდების მიმოკლასა ნიკოლაი დადიანოვისა.

მეფეს იმერეთისასა სოლომონს, საქართველოს უზირატეს მართებელი თავადი ციციანოვი აწვევდა და ერთად, რათა იგიცა გრიგოლისამებრ შევიდეს ძვანკოლობასა და ერთგულებასა შინა რუსეთის იმპერატორისასა, გარნა მეფე არს თანხმა იყო ამა განზრახვისა, არამედ უმეტეს

ერთგულებდა პორტი ათამანსა, და იქეთ ქუჩანდა ქანროთისი. ყამთა ამით აღმსდრდა და გაილაშქრა თავადმან ციციანოვმან სპარსეთსა ზედა, მოადგა განჯის ციხესა და დიდის ბრძოლეს შემდგომად აღიღო იგი, და მოჭკლა მას შინა მეოფე ხანი და იავარ ჭეო საქანელი და ცხოვრებანი ჯავათხანისანი, და გამტკვებული მოიქცა ტფილისადკე, ხოლო განჯას უწოდეს სასკელად ელისაბედოლი სასკელსა ზედა იმპერატორისა ელისაბედისასა. კვლად რამოდენისმე ყამისა შემდგომად გაილაშქრა თავადმან ციციანოვმან სპარსეთსა ზედა და მოადგა ერევნის ციხესა, და მოადგომისა შესკლად წამოუხმარა ბაბასან ყეინი ორსი ათასითა მსუდრითა ციხესა ერევნისასა და მოადგა განჯს ციციანოვს. უღონო-იქმნა თავადი ციციანოვი, რა იხილა ესოდენი სიმრავლე მტერთა და უფროვე ამისთვის, რომელ სამათასისა მეტი არს ჭყვანდა, რათა ციხესაცა მოადგეს და ყეინსაცა ებრძოლეს. მაშინ დაუტყვა ციხე, და უზირდაშირდა ყეინსა და ებრძოლა სასტოვად და წარმოვიდა მშვიდობით და მოვიდა კვლად ტფილისადკე.

კვლად რამოდენისმე ხანისა წარვიდა კვლად სპარსეთად და რა მივიდა ბაქოს, იწყო ბაქოს ხანთანა ზრახვად, უკეთუ არს მოწილ მექმნები, შეგომუსრავ შენ და ციხესა შენსა ვითარცა განჯასა. მაშინ ცბიერებითა ემორჩილა ბაქოს ხანი და მიუწოდა მხოლოდ ციციანოვს რამოდენითავე ვატიოთა, დაუტყვა მსუდრობა და თვით წარვიდა ორითა ცხენისისა ყაზახითა, და წარიტანა პოლკოვნიკი ელისაბერ ერისთვის შვილი, რომელსა უწოდდენ აღაბასან შვილსა. და რა მივიდა მსლობლად ციხის გარისა, გამოკვება ციხის გარეთ ხანი და დასხდენ სასაუბროთ. მაშინ განზრახულთა ვატიო დაუშინეს დამბახები და მოკლეს კინაზი ციციანოვი, ვატი ღირს-სასლავარი ყოველსა შინა საქმესა, და მასთან ელისაბერ ერისთვის შვილი. უღონო იქმნენ მსუდრობა კინაზი ციციანოვისა და გერდა მშობნელთა საქართველოსა გვისათა, შთასხდენ ვასპირს ზღვასა შინა ხოლმანდთა, და გამოვიდენ აშტარხანს. ამისთვის განრისხდა რისიის იმპერატორი ალექსანდრე პავლეს ძე შირველი და წარმოგზავნა დიდ ძალი მსუდრობა დასამსობულად ბაქოსა, და მოვიდენ და მოადგენ განჯს ბაქოს. განჯას ხანი გერდა დადგა შიშითა ციხესა მას შინა და უკანით გარდიზარა და წავიდა და ციხე აღიღეს რუსთა, და გერეთვე დაბანდი, შამანია და ამითი მიმდგომნი ყოველნი და დააპყრეს რუსთა, რომელნი დღესაც უმეტესად უზურეთს. ხოლო მთავარ მმართველად საქართველოსად ნაცვლად ციციანოვისა წარმოგზავნეს ღენერალ ობტიანოვი გრაფი ივან ვასილივიჩი დუდოვიჩი. ამანცა მრავალ ჯერ აწვია იმერეთისა მეფე სოლომონს, რათა შევიდეს ერთგულებასა

შინა რუსიის იმპერატორისა და განგდოს ერთგულ-
ბა ზორტის ათამანისა და მისდაძი საიდუმლოდ ზრუნვა.
განა აზრ იხება და აზრს ჭსურდა მფარველობა რუსიის
იმპერატორისა, და მეტადინებდა თუ რამდის ღონის-
ძიებით განეროს რუსეთის ყობისაგან.

ამათ ღრუბთა შინა განიჩისსა ღმერთი დაივიწყა
მამა ძეებრი მოწვეობა და ასლან ბეგ შარვაშიძემ უდა-
ლასტა მამასა თვისსა ქელაიშ-აჭმედ-ბეგსა და მოჭკლა
აყუს ცისესა შინა და თვით დაიპურა აყუ და ქალაქი
მისი და ყოველი ქონება მამისა თვისისა, ვინაიდგან იყო
ქელაიშ-აჭმედ-ბეგ მდიდარ ფრად. ამისთვის უპირმშოე-
სი შეილი ქელაიშ-აჭმედ-ბეგისა საფარ-ბეგ სიძე დადა-
ნისა, რომელსა ჭყუნდა დაი გრიგოლისი და სტოპოვრ-
და ზუგუეს ბრძანებითა მამისათა, წარმოვიდა და მოვი-
და ლონ გრიგოლის ძის დადანისსა თანა და სთხოვა
შეწევნა, რათა ესე ვითარისა ბორცოტმქმედებისათვის
შურ-ავოს მამასა თვისსა ასლან ბეგს. მაშინ წარვიდა
ლონ დადანი სმითა სამეტრელისათა, და მივედით აყუს
და დაკუნანკეთ ბესილას ზირზედ, და ვეა მოვადგეთ
ცისესა გარს, ვინაიდგან აზრ გვერდა მომზარებულა
არტილერიათა და აზრს სხვათა ცისის მოსადგომთა ია-
რდათა. ამისთვის გამოვართვით მეუღლე ქელაიშ-აჭმედ-
ბეგისა მარშანისა ასული რემია ჭანუში, და შეილი მისი
ბათალ ბეგ შარვაშიძე, რომელ ესენი ტყვედ ყავდა ბო-
რცოტას მას ასლან ბეგს და გავათავისუფლეთ და შედ-
გომად დაგვიკვლეთ ყოველი ავსარეთი ჯიქეთის საზღ-
ვიდამ ვიდრე დალიმა დადანისსა საზღვრამდე და მივი-
თვალეთ საფარ ბეგს, და ესრეთ მშვიდობით წარმოვიდით
რდიშადვე.

განა ბორცოტი იგი მამის მკვლელი ასლან-ბეგ
გვალად იმყოფებოდა აყუს ცისესა შინა, განა აზრ აყე-
ნებდა მამასა თვისსა საფარ-ბეგს და ბირებდა ყმასა მისსა
და აწუნებდა. ამისთვის გვალად მოვიდა ლონ დადანი-
თანა და სთხოვა, რათა შეეწიოს და მიიღოს საფარ-
გელსა შინა რუსეთის იმპერატორმა და ჭყოს ყმად მისა,
ვითარცა მთავარი დადანი. მაშინ სთხოვა უქვეშე შეგ-
რდომილებით ლონ დადანიშა რუსეთის იმპერატორს
აქუქსანდრე ზავლეს ძეს ზირველს, რათა მიიღოს საფარ-
გელსა და ყობასა შინა საფარ-ბეგ შარვაშიძე ვით თვით
იგი აზრ. ისმინა თხოვა დადანისსა მისმა იმპერატორე-
ბითის დიდებულებამ და მიიღო ყობასა და საფარგელ-
სა შინა თვისსა საფარ-ალი-ბეგ, და ვინათგან დადანიშან
სთხოვა იმპერატორსა, ამისთვის ზატივი სცა თხოვასა
დადანისსა და მიიღო მფარველობასა შინა რიცხვთა
შორის მთავრებთასა და მოანიჭა წყალობაგა კავალერი
წმინდისა ანისა ზირველისა საჩისისისა და ღრუშსამთავ-
რო, და სიკვდილიდის დიდ ძალი ზენცია, და აღუთქვა

მტრედისა სანისა შემდგომად აღება აყუს ცისისა და
განება მამის მკვლელის ასლან-ბეგისა.

შემდგომად ამისა დაიხსნა რა მშვიდობა ჩვენის
ხელმწიფისა და ზორტის ათამანისა შორის, ამისთვის
ბრძანებითა საქართველოს უპირატეს მთავრის გრაფი
ლუდოვიგისათა აღილაშქრა ღენერალ მარკუსოფ მოსად-
გომად ფოთის ცისისა, და გამოვიდა მხედრობითა ქუ-
თაისიდან და აქიდან სპანი დადანისსანი და მივედით და
დაკუნანკეთ მასლობლად ფოთის ცისისა. და იყო მუნ
მიტროპოლიტი ჭყონდიდისა ბესარიონ, მიტროპოლიტი
ვაიშისა გრიგორი და სხვანი ყოველნი სამენგრელის თა-
ვად-აზნაურნი. და რა დალამდა მიბრძანა ღენერალმა რიკ-
სოფმა მე და ტარსოვის ზოლოტინის, რათა სვალ დი-
ლით მივიდეთ და აღვიღოთ საფარი შემოკვლული ქა-
ლასისა და ქალაქისა. დავემზადეთ და რა გათუნდა წვე-
ლით რამდენითავე მხედრობითა და გვრეთვე რამდენ-
ითავე ჩვენებურის კაცითა, და რა მივედით თავსა ქა-
ლასისა, იყო დიდის სიმაგრით ნაშენი საზგალი და მუნ
იდგან რამდენიმე მხედრობა რსმალთა და შეეჭმინით
ბრძოლა და რამდენისამე ბრძოლისა შემდგომად ვსტა-
ნით, რომელ ესე ვითარისა ბრძოლით ვერ გავდართ ჩვენ.
მაშინ ზოლოტინისა და მეტა მიუტანეთ ერთ სმით შტურ-
მა (ესე იგი ერთი) და გაზდვიდენ მხედრობა საზგალსა
ზედა, აღვიდეთ სიმაგრე და შევედთ ქალაქსა შინა და
აღვიდეთ ქალაქი და მოვადექით ცისის მასლობ-
ლად.

მაშინ ვანობეთ ღენერალსა რიქობს და მოვიდა
სრული მხედრობითა და არტილერიითა, და მასთანა
სემო სხენებურნი სამღველნი და სხვანიცა და შემო-
ჭვრით ირგვლივ ცისე და მოკვლადი აღებასა მისა მტი-
რესა სანსა. განა შემდგომად ერთისა ვიბისა მოვიდა
ბრძანება გრაფის ლუდოვიგისაგან და შემოვეცალეთ და
წარმოვიდით ისევ სამენგრელთ ხვენ ჩვენსა ადგილსა კა-
ცად გარდანი.

მას ყამსა მოვიდა სერესკალი რსმალთა უსუფ-თა-
შა დილითა მხედრობითა საბრძოლველად საქართველოსა
ზედა. აქათ მოეგება გრაფი ლუდოვიგი და შეეჭმინათ
ბრძოლა მასლობლად ყარსისა და აოტნეს სერესკალნი და
გამარჯვება სახელგონად გრაფ ლუდოვიგსა და ამისთვის
მიუბოდა ჯილდოდ ხელმწიფე იმპერატორმა გრაფ ლუ-
დოვიგს ღენერალ-ფელდ-მარშალობა და სხვანიცა ხელ-
ქვეშეთნი მისნი აღავსა წყალობითა. შემდგომად ამისა
წარვიდა გრაფი ლუდოვიგი და მოადგა განს ერევის
ცისესა და მთავალის ბრძოლისა შემდგომად ვერ აღიღო
იგი და გვალად მოიქცა საქართველოდ და ამათ ყამათ
ღენერალ-ფელდ-მარშალს დროე ლუდოვიგს მიუბოძეს

მოსკოვის მთავარ მანთებელმა, სოლო საქართველოდ წარმოგზავნეს ღენკალთ კავალერი ალექსანდრე ჰეტროვიჩი ტრუმასოვი მთავარ მმართველად. ამით უამთა გარდაიცვალა ღენკალ-მაიორი წიკსოფი უულკეს და მადგილეთ მის წარმოგზავნეს სამეგრელოს შინა ღენკალ-მაიორი თავადი დიმიტრი ხახარაიჩი ჩრბეღიანი.

(შედეგი იქნება)

გლეხის ნაამბობი

(სუენისაგის.)

III.

... ალბათ გლეხი კაცის გაჩენაში ღმერთი არა რეულა, თორემ, ეს როგორი კალონი და სამართალია, თქვენი ჭირიმეთ!.. ღამის, ამ დასაქცევმა გზირებმა სულ ერთიან დამღუბონ და დამაქციონ!.. ი ოხერ ნ ა დ ე ლ ი ს ფულს აგროებდნენ... შვიდი შაური მიკლდა... ჩამომიდგნენ სახლში, თითქოს ჩემი მაყრები ყოფილიყვნენ, ერთი ქოსმანი მყვანდა, დამიკლეს, შეთქელიფეს, ი გასახეთქებმა, ერთი ქვაბიც გირაოთ წაიღეს—და წავიდნენ!.. მეორედ მოვიდნენ, კიდენ ფოშტის ფულს აგროებდნენ... მაშინაც სრულათ არა მქონდა... ჩემ ბედობაზედ ერთი ქოცო ზედაშელა მეგულეზობა, სულ ერთიან ამოწრუტეს, დასკდნენ, დატყვრენ, ერთი ფარდაგიც გირაოთ წაიღეს—და წავიდნენ!.. ვიჩილე მამასახლისთან, მაგრამ, ი დალოცილს ღურა ტყავი წამოუსხამს, ყავარჯენი ხელში დაუქერია ჩვენი ბლაღოჩინივით და დადის გაბერილი, ბატვიით!.. ხმაც არ გამცა... ან კი რას ინაღღოს!.. ჭინკილივით წამოწითლებულა ღვინისაგან, ი ოჯახ დასაქცევი და აბრიალებს თვალებს... მესამეთ მოვიდნენ და ღვდღისთვის ფულებს ვაგროებთო,—გამომართვეს, მაგრამ ჩვენთვის წირვა არსად არის და ღოცვა, არც თავის ღროზედ სახლის განათელა და ზიარება; მონათელასა და ქორწილში ხომ, სულ ცეცხლს წაგვიკიდებენ ხოლმე!.. მაშ, რალაში მიაქეთ ეს ფულები?!...

გხლა კიდენ მომდგომიან კარებზედ და შკოლის ოსტატის ფულს თხოულობენ... ნეტავი ქარ-

თულს მაინც ასწავლიდნენ ი დალოცილები!... ან ფულს ვიღანა ჩივის,—სადილიც ვვაჭამო... მე თითონ რომ არა მაქვს რა, იმათ რა ვაჭამო?!, გაგონილა, თქვენი ჭირიმეთ!.. ერთი ამის სამართალი გამიჩინეთ, ღმერთი გაგიმარჯვებთ!..

IV.

(სუენისაგის.)

(გლეხს ხელში ჭაბი უჭირავს, ღვინით სავსე, და იღოცება.)

... ღმერთო გაუმარჯვე ხელმწიფესა, უშველე საქართველოსა, მოაცილე ცილსა და ხიფათსა, ორგული და მტერი დაუმარცხე, მოყვარე და მოყვარეს—შეუმატე, გააძლიერე ჩვენი ქვეყანა, გააკეთე, გაამდიდრე, გააბედნიერე!.. ღმერთო, მოუმართე ხელი გლეხ-კაცსა, ხელ-მკლავი შეარჩინე ოფლი პურათ გადაუქციე!.. ღმერთო, წმინდა გიორგივ, მოუმატე ჩვენს საქონელს, ქედი დაულოცე და გაუმაგრე; ღმერთო უმრავლე კრუხ-წიწილი ჩვენს პატარძლებს; ღმერთო, დიდებულო, აგვაცილე დედაკაცის შარს და მეზობლის შარსა და ხათაბალას, ნუ ჩამაგდებ ჯოჯოხეთში, ადოკატის ხელში და სასოფლო ნაობახტში... რწყილებით სავსეა!... ღმერთო დაუმარცხე და (ქუდს იხდის და მიწაზედ ახეთქებს) ასე დაუქციე ოჯახი ი გაუმადლარ გზირსა, ნაჩაღნიკის იასაულს და ჩვენს ბორჩიკს!... ღმერთო ჭკუა მიე ჩვენს მამასახლისს და შებრალება—ჩვენს მღვდელს... ღმერთო სამართალი გაუსწორე ჩვენს სუდიას... ღმერთო ნათელი დაყენე ჩემს ღვდ-მამას, ქვეყნის მოკეთე კაცს და არქიელს...

ღმერთო, გაუმარჯვე ჩვენს ღაშქარს!!! თქვენც გაგიმარჯოთ: ხალხო და ჯამათო!...

თ. რაფიელ ერისთავი.

1 აპრილს 1877 წელს.

გ ა ნ ც ხ ა დ ე ბ ა

ტფილისის გუბერნიის თავად-ახნაუთა საადგილ-მამულა ბანკის მმართველობა ამით აცხადებს, რომ უმძღვე-სად დამტკიცებულის ბანკის წესდებულების ძალითა 25 მაისს 1877 წელს დღისით, 12 საათზედ ტფილისში, თვით ბანკის სადგურში გაიფილება უპეტეტოვრეკად ქვემოხსენებულთა პირთა უძრავი ქონება იმის გამო, რომ ამ პირთა შუეტანიათ ბანკში აღებულის სესხის მსკდვრი შესატანი, დადგინებული წესდების 29,30,34 და 35 ბა-რავრაფებიათ.

სახელი და გვარი მათი ვისიც უძრავი ქონება იყიდება.	ადგილი საცა ქონება იმყოფება.	რა გვარი უძრავი ქონებაა.	აღებულის სესხის თანხა.		აღებულის სესხის თანხა უოველ-გვარის შემოსა-ცხადიურთ.	
			მანეთი.	კაპ.	მანეთი.	კაპ.
1 შუბიაკინი, ალექსი ივანისძე.	ტფილისში, I განყოფილებაში, 3 ნაწილში ორბელიანთ ქუჩაზე № 271.	ერთ სართულიანი (კუთხაიანი) ქვითკირის სახლი, მის ქვეშ ადგილი 235 ოთხ-კუთხე საყენი.	1,743	53	1915	52
2 ტერ-მიკერტიანიანც, ქრისტეფორე ნიკიტის ძე.	ტფილისში II განყოფილებაში, 12 ნაწილში ნიკოლაევსკის ქუჩაზე.	სამ-სართულიანი ქვითკირის სახლი უოველ-გვარის შესობითა, მის ქვეშ ადგილი 634 1/2 ოთხ-კუთხე საყენი	79,427	7	83,833	52
3 სულხანოვისა, მანამ ივანეს ასული.	ტფილისში I და II განყოფილებაში, 7 და 14 ნაწილში.	თორმეტი ერთ სართულიანი, ორი ორ სართულიანი და სამი სამ-სართულიანი ქვითკირის ღუქნები	17,582	73	17,944	86
4 ადამაშვილი გიორგი ქიტასძე.	ტფილისში, I განყოფილებაში, 1 ნაწილში.	კვრს ადგილი 90 ოთხ-კუთხე საყენი და მასზედ მდგარი შესობანი	270	—	330	40
5 სტეფანოვი, გუერქა.	ტფილისში, II განყოფილებაში, 2 ნაწილში.	ცარიელი სასახლე ადგილი 300 ოთხ-კუთხე საყენი	1200	—	1,349	44
6 ალექსევი ანტონ იაკობისძე.	ტფილისში, I განყოფილებაში, 1 ნაწილში.	ორ-სართულიანი ქვითკირის სახლი და მის ქვეშ ადგილი 37 1/2 ოთხ-კუთხე საყენი	600	—	670	44
7 ყარაჯივი, ივანე სტეფანისძე.	ტფილისში, I განყოფილებაში, 9 ნაწილში.	ორ-სართულიანი ქვითკირის სახლი და მის ქვეშ ადგილი 52 ოთხ-კუთხე საყენი	500	—	575	4
8 მამუკიანცნი, ბავრა-ტა და ალექსი გუერქას ძენი.	ტფილისში, II განყოფილებაში, 13 ნაწილში.	ორ-სართულიანი ქვითკირის სახლი და მის ქვეშ ადგილი 143 ოთხ-კუთხე საყენი	1000	—	1087	40
9 განგებლოვისა, ავრა-ფინა ვასილის ასული.	ტფილისში, II განყოფილებაში, 14 ნაწილში.	ერთ სართულიანი ქვითკირის სახლი საზღაფებითა და მის ქვეშ ადგილი 69 ოთხ-კუთხე საყენი	800	—	914	76
10 კვესაძე, ივანე გიორგისძე და ზარიძე გიორგი თამაზისძე.	ტფილისში, I განყოფილებაში, 1 ნაწილში.	სასახლე ადგილი 224 ოთხ-კუთხე საყენი	300	—	357	72

			მანეთი.	კაპ.	მანეთი.	კაპ.	
11	გორჯანოვი, მეჩხე ზაქარაიასძე.	ტფილისის გუბერნი- აში, ტფილისისავე მაზ- რაში სოფ. შავთა და ვა- ნეთი.	252 დესეტიან და 600 ოთხ- გუთხე საყენი სახსნავი, სათიბი და ტყე	3979	9	4188	39
12	ახსანი, მდივრე წლო- ვანი ირაკლი ალექსან- დრესძე.	ტფილისის გუბერნი- აში იმავე მაზრაში სოფ. თხინვალი.	175 დესეტიან, სახსნავი და სათიბი, სახლითა და ბაღითა . .	5976	82	6086	35
13	გაბაევი, ანდრია მი- ხაილისძე.	ტფილისის გუბერნი- აში, იმავე მაზრაში სოფ. ვრ- თისი.	406 დესეტიან 320 ოთხ- გუთხე საყენი სათიბი და სახ- სნავი მიწები, სახლითა და ვე- ნასითა	4980	68	5260	44
14	გობეჯანი, თ. იო- სებ გონსტანტინესძე.	ტფილისის გუბერნი- აში, სიღნაღის მაზრაში, სოფ. კარდანახში.	ვენახი ორი დესეტიან და 90 ოთხ გუთხე საყენი	2000	—	2098	—
15	ჩუხიევ-გორჩინაშვილი, გიორგი გიორგისძე.	ტფილისის გუბერნი- აში, ქ. თელავში	ერთ სართულიანი ქვეთვირის სახლი და მის ქვეშ ადგილი 1425 ოთხ-გუთხე საყენი . . .	700	—	774	68

სხენებელი უძრავი მამული გაიყიდებინათ მთლიანად, მხოლოდ თვითვეულად ცალკე. სათავნო ვალს ზედ მიეკეტება ბანკში ვადითი შესატანი ფული, ყოველივე ხარჯი რაც ბანკს მოსვლია მამულის გასასყიდლად და ნიშნისათვის და გარდა ამისა ყოველივე სასკლმწიფო და სასოფლო გარდასახადის ნაშთი (недоимка) და ეგრედ შემდგარის ჯამიდან დაიწეება ტორგი, თანხმად წესდებულბის 19 მუხლისა. ამასთანავე მმართველობა ბანკისა აცხადებს, რომ ვალის თავნი, თვითვეულს მამულზედ ნახვენები, შეიძლება მოშორებულ იქმნას მსყიდველი-საგან გირაუნობის ფურცლითა (закладной листъ), რომლის მანეთი მანეთად მიიღება და გარდა ამისა შეიძლება მსყიდველმა, ბანკის თანხმობით, ეგ სათავნო ვალი თავის თავზედ გადაიღოს, მხოლოდ უსათუოდ კი უნდა მოიშოროს ნაღდის ფულით ის, რაც სათავნო ვალზედ მეტი შემოსატანი ფულია.

თუ ზირველი ტორგი, რომელიც 25 მაისს 1877 წ. დანიშნულია, ვერ მოხდა და მამული არ გაიყიდა, ამ შემთხვევისათვის მმართველობა ბანკის თანხმად წესდებულის 22 მუხლისა, ნიშნავს მეორეს და უკანასკნელს ტორგსა 9-ს ივნისს ამ 1877 წლისსა.